

Beoordeling en advies archeologische onderzoeksrapporten

	Titel rapport	Archeologisch bureau- en verkennend booronderzoek Klein Westerwijksestraat 18 en 20 te Biest-Houtakker, gemeente Hilvarenbeek
	Soort onderzoek	Archeologisch bureaurapport en inventariserend veldonderzoek in de vorm van boringen
	Versie rapport	definitief
	Kenmerk	P13.0606rp.0101
	Onderzoeksbureau Adres, telefoon, e-mail	Ingenieursbureau LWM i.s.m. Transect Archeologie Ewislaan 12, 1852 GN Heiloo
	Auteur(s)	Drs. A.A. Kerkhoven
	Autorisatie Seniorarcheoloog onderzoeksbureau	Drs. T. Nales
	Datum autorisatie onderzoeksbureau	31 juli 2013
	Projectnummer	P13.0606
	Op verzoek van Bevoegd Gezag beoordeeld door Monumentenhuys Brabant te Geertruidenberg	Drs. Anne-Marie Visser Beleidsadviseur archeologie

	Beoordeeld d.d. (+ Handtekening)	2 oktober 2013
--	-------------------------------------	----------------

Beoordeling onderzoek, conclusies en adviezen

	Algemene indruk	Goed verzorgd rapport met foto's, duidelijke uitleg.
	Kwaliteit conform KNA 3.2	Ja
	Aangegeven 'link' rapportage met KNA	Ja
	Opmerkingen en suggesties	De in rood gemarkeerde opmerkingen in dit beoordelingsverslag zijn vooral bedoeld als aandachtspunten voor het onderzoeksbureau. Aangegeven werd, dat dit reeds een definitieve rapportage is. Met inachtneming van deze opmerkingen kan echter wel goedkeuring aan het voorliggende rapport worden verleend, zij het dat de advisering van Monumentenhuis Brabant om praktische redenen afwijkt van hetgeen door het archeologisch bureau wordt voorgesteld (zie ons advies op pag. 4)

	Conclusies onderzoeksbureau	Uit het bureauonderzoek is gebleken dat het plangebied op een dekzandrug ligt, waar men vanaf de Middeleeuwen waarschijnlijk een plaggendek heeft opgeworpen. In de omgeving van het plangebied zijn voornamelijk archeologische resten uit de periode Laat-Paleolithicum-Romeinse Tijd bekend, maar ook uit de periode Middeleeuwen-Nieuwe tijd. Een plaggendek in het plangebied kan eventueel aanwezige archeologische resten hebben behoed voor verstering. Uit het booronderzoek is gebleken dat er inderdaad sprake is van een plaggendek op een dekzandrug in het plangebied. De top van het dekzand was in de meeste boringen verstoord, maar er waren wel een intacte B-horizont in een enkele boring en de ogenschijnlijke aanwezigheid van een begraven akkerlaag in een andere boring aanwezig. Onder het plaggendek, in de top van het dekzand, kunnen nog – vondstarme- nederzettingenresten aanwezig zijn, in de vorm van hoofdzakelijk (diepe) grondsporen en lokale vondstconcentraties. Door hun dikte hebben plaggendekken een beschermend i.c. bufferend effect op dergelijke nederzettingsterreinen, waardoor ze vaak goed bewaard zijn gebleven. Met booronderzoek zijn dergelijke nederzettingsterreinen echter niet goed op te sporen, juist omdat ze relatief vondstarm zijn en omdat grondsporen in de boor vaak lastig zijn te herkennen. Daarom kan op grond van de resultaten van het booronderzoek niet worden uitgesloten dat binnen het plangebied archeologische waarden aanwezig zijn.
--	------------------------------------	--

	Aanbevelingen onderzoeksbureau (Selectieadvies)	Gezien de resultaten van het bureau- en booronderzoek wordt in het plangebied vervolgonderzoek geadviseerd. Omdat het om een grotendeels verhard en bebouwd terrein gaat, waar o.a. sloopwerkzaamheden zullen plaatsvinden, is het aan te bevelen om het vervolgonderzoek uit te voeren in de vorm van een Archeologische Begeleiding (AB) onder Protocol Opgraven. Het onderzoek zou er op gericht moeten zijn om de sloopwerkzaamheden onder maaiveld te begeleiden, alsook de ontgraving t.b.v. de bouwputten van de nieuwbouw. Door onder Protocol Opgraven te werken kan in een enkel efficiënt onderzoek het archeologisch proces worden afgerond. Alvorens een AB uitgevoerd kan worden, zal er een Programma van Eisen (PvE) moeten worden opgesteld, waarin de randvoorwaarden en eisen aan het onderzoek beschreven staan. Dit advies is gebaseerd op de resultaten van het in het rapport weergegeven onderzoek. Het is aan de bevoegde overheid, de gemeente Hilvarenbeek, om een daadwerkelijk besluit te nemen over het wel/niet uitvoeren van archeologisch onderzoek en de wijze waarop dit het beste kan plaatsvinden – dit laatste in overleg met de opdrachtgever voor het bepalen van de mogelijkheden.
--	--	--

	Advies Monumentenhuis Brabant	Het archeologisch bureau- en verkennend booronderzoek voor deze locatie is correct uitgevoerd. Het geeft voor zover mogelijk een beeld van de opbouw van de bodem ter plaatse. Een deel van het plangebied, met name het zuidwestelijk deel, ligt binnen een zone waarvoor een lage archeologische verwachting geldt conform het gemeentelijk beleid; het overige deel van het plangebied valt binnen de zone die gerekend wordt tot de historische kern van Biest-Houtakker en deze zone is onderzoekplichtig. De opdrachtgever heeft met het laten uitvoeren van een archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek, verkennende fase, voldaan aan de onderzoeksverplichting die op basis van het vastgestelde gemeentelijk archeologiebeleid en het bestemmingsplan geldt. Het door het onderzoeksbureau gegeven advies tot vervolgonderzoek is op zich ook correct. Het is echter zeer de vraag, of een archeologische begeleiding van de grondwerkzaamheden hier de juiste werkwijze zal zijn. Wordt voor de nieuwbouw het uitgraven van een bouwput voorzien? In dat geval komt wel een wat groter vlak vrij wat de zichtbaarheid op archeologische resten vergroot en deze werkwijze rechtvaardigt. Uit het rapport komt naar voren, dat m.n. in het zuidelijk deel van het plangebied naar verwachting een oude akker aanwezig is, te relateren aan de bewoning van de kern Biest-Houtakker. Vermoedelijke datering in de periode Late-Middeleeuwen – Nieuwe tijd (na 1500 n. Chr.) Bewoningsresten zullen daarbij voornamelijk bestaan uit losse vondsten (die met de opgebrachte mest zijn meegekomen). Grondsporen zullen in een akker voornamelijk bestaan uit schopsteken of greppels. Bewoningssporen uit oudere perioden (Paleolithicum-Romeinse tijd) zouden aanwezig kunnen zijn indien de top van het dekzand nog intact aanwezig is. Uit het booronderzoek bleek, dat dit in de meeste boringen was afgetopt of geërodeerd. Dit vermindert de kans op het aantreffen van intacte bewoningresten uit deze perioden, al blijven losse vondsten in het bovenliggende esdek mogelijk door landbouwactiviteiten als spitten en ploegen. De onderzijde van dieper ingegraven sporen kan wel bewaard zijn gebleven. De zuidelijker gelegen hogere gronden boden overigens betere mogelijkheden voor vroege bewoning. Monumentenhuis Brabant adviseert vergunning te verlenen voor de voorgenomen ontwikkeling. Hierbij geldt wel een meldplicht conform art. 53 van de Monumentenwet indien archeologische resten worden aangetroffen. In overleg met de opdrachtgever zou de plaatselijke heemkundevereniging gelegenheid moeten krijgen tot het doen van waarnemingen tijdens de grondwerkzaamheden.
--	--------------------------------------	--

Beoordeling onderzoek en rapportage

1	Administratieve gegevens rapport	
1.1	Datum rapport	31 juli 2013
1.2	Opdrachtgever Adres, telefoon, e-mail Contactpersoon namens opdrachtgever	Verhoeven Milieutechniek BV Van Voordenpark 16 5301 KP Zaltbommel
1.3	Uitvoerder	
1.4	Bevoegd gezag Adres, telefoon, e-mail Contactpersoon namens bevoegd gezag	Gemeente Hilvarenbeek Postbus 3, 5080 AA Hilvarenbeek De heer Th. Li
1.5	Nummer onderzoeksmelding ARCHIS	57.637
1.6	Locatie plangebied gemeente, plaats, toponiem, x/y coördinaten terreingrens, kadastrale informatie	Westerwijksestraat 18-20 te Biest-Houtakker, gemeente Hilvarenbeek Centrumcoördinaten: 138.569/391.536
1.7	Topografische informatie plangebied kaartblad, schaal, noordpijl	Top. Kaart 1: 25.000 (zie fig. 1)
1.8	Oppervlakte plangebied	Ca. 1.077 m ²
1.9	Afbakening onderzoeksgebied (plangebied maakt hiervan deel uit)	Gekozen is een onderzoeksgebied met een straal van 1000 m rond het plangebied.
1.10	Archeoregio NOaA (past onderzoek binnen kader Nationale. Onderzoeksagenda Archeologie, bijvoorbeeld Brabantse Zandgronden)	Archeoregio 4: Brabants zandgebied
1.11	Beheer en bestemming van vondsten en documentatie	Niet aangegeven

2	Voorziene ontwikkeling (Aanleiding onderzoek) Diepte en oppervlakte voorziene bodemverstoring; indien beschikbaar: bouwtekeningen	In het plangebied zal een nieuw bedrijfspand voor het garagebedrijf worden gerealiseerd, deels op de plaats waar nu de bedrijfswoning (huisnr. 18) staat. Deze woning zal worden gesloopt en worden herbouwd naast nr. 20. Het is nog niet bekend hoe diep er ontgraven zal worden ten behoeve van de sloop en nieuwbouw. Voorlopig wordt een diepte van ca. 60 cm –mv aangehouden als richtlijn. Bodemingrepen die gepaard gaan met de sloop en nieuwbouw kunnen eventueel aanwezige archeologische resten plaatselijk verstoren.
3	Doelstelling onderzoek met onderzoeksvragen	Het doel van het archeologisch bureauonderzoek is het specificeren van de archeologische verwachting, d.w.z. het aan de hand van beschikbare informatie over de archeologie, cultuurhistorie, bodemopbouw, bodemreliëf en grondgebruik bepalen van de kans dat binnen het plangebied archeologische waarden aanwezig zijn en in hoeverre deze nog intact zijn. Het doel van het inventariserend veldonderzoek (verkennende fase) is het toetsen en aanvullen van de gespecificeerde archeologische verwachting, door het verzamelen van informatie over de feitelijke bodemopbouw, het bodemreliëf en de bodemintactheid in het plangebied. Voor het onderzoek is een aantal onderzoeksvragen opgesteld.
4	Onderzoeksstrategie en -methodiek beschrijving en verantwoording werkwijze, motivatie keuze	Voor het bureauonderzoek zijn de beschikbare schriftelijke bronnen geraadpleegd. Ten behoeve van het veldonderzoek zijn 5 boringen geplaatst in het plangebied.
5	Algemeen kader archeologische regelgeving Vermelding nationale, provinciale en/of gemeentelijke regelgeving	Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van een aanvraag omgevingsvergunning ten behoeve van sloop en nieuwbouw bedrijfspand en –woning.

6	Openbare planvorming m.b.t. plangebied (gemeentelijk beleid) Vermelding kader Ruimtelijke Ordening, bestemmingsplan	De gemeente Hilvarenbeek heeft een eigen gemeentelijk archeologiebeleid vastgesteld, waarbinnen deze locatie gedeeltelijk valt binnen de historische kern van Biest-Houtakker en daarom als onderzoeksplichtig moet worden aangemerkt. (Vrijstellingscriteria: verstoringsoppervlakte >100 m² en verstoringsdiepte > 40 cm –mv). Het resterende deel van het plangebied ligt in een zone met een lage verwachting, waar vrijstellingscriteria van 25.000 m² en 50 cm –mv gelden. De beleidskaart is leidend: deze dateert van na de vaststelling van het vigerend bestemmingsplan Kern Biest-Houtakker waarin het plangebied een dubbelbestemming ‘Waarde-Archeologische verwachting middelhoog’ heeft met vrijstellingscriteria van 500 m² en 50 cm –mv.
7	Huidig grondgebruik plangebied op grond van eigen onderzoek op locatie, ondersteund door tekeningen/foto's/kaarten van aanwezige bebouwing; indicatie mogelijke/bekende vervuiling en verstoring	Het plangebied is momenteel in gebruik als bebouwd en verhard bedrijfsperceel met enig groen. De bouwwerkzaamheden in het recent verleden die tot de huidige bedrijfsinrichting van het perceel hebben geleid, hebben de bodem ter plaatse waarschijnlijk ten dele verstoord.
8	Historisch onderzoek bewoning en grondgebruik ondersteund door historisch kaart- en beeldmateriaal, archiefonderzoek, bouwdoossiers, raadplegen lokale historici / archeologen, ontgrondingenkaart Noord-Brabant	Rond het begin van de jaartelling was er al bebouwing op de droge delen langs de Akkerstraat en bij de Eekhof. Het middeleeuwse gehucht De Biest is tussen 600 en 1000 na Chr. gegroeid rond een ‘Frankische driehoek’, een zogeheten Biest. Deze was gelegen nabij de uitloper van een hogere zandrug, De Schijf. Op de kadastrale kaart van 1932 is het plangebied nog onbebouwd en als agrarisch gebied in gebruik. Bebouwing aan de noordrand is voor het eerst zichtbaar op de kaart 1899. Bebouwing binnen het plangebied is te zien op de topografische kaart uit 1988.

9	Geologische en bodemkundige informatie ondersteund door kaartmateriaal, informatie grondwatertrappen, Actueel Hoogtebestand Nederland	Op de geomorfologische kaart ligt het plangebied in een gebied met dekzand-ruggen met daarop een oud bouwlanddek (plaggendek). Deze zone wordt geflankeerd door hogere ruggen (kaartcode 4K14). Ten noorden van het plangebied is een vlakte van ten dele verspoelde dekzanden te zien (kaartcode 2M9). Op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) zijn de dekzandruggen ter plaatse van het plangebied en de omgeving duidelijk te zien, waarbij opgemerkt moet worden dat het plangebied geflankeerd wordt door hogere - en voor bewoning aantrekkelijkere - delen. Op de bodemkaart is te zien dat in het plangebied hoge zwarte enkeerdgronden in lemig fijn zand aanwezig zijn.
10	Bekende archeologische gegevens waaronder IKAW, AMK, lokale historische en/of archeologische verenigingen; ondersteund door kaartmateriaal o.m. uit ARCHIS (ook: onderzoeken in de omgeving) en Cultuurhistorische Waardenkaart Noord-Brabant	Een booronderzoek op ca. 80 m. afstand aan de overzijde van de Biestseweg heeft voornamelijk verstoord terrein opgeleverd, waar eens gooreerdgronden gelegen moeten hebben. Een bijbehorende waarneming rept wel van de vondst van laatmiddeleeuwse greppels tijdens het graven van proefsleuven (waarnemingsnummer 428.581).
11	Archeologisch verwachtingsmodel gespecificeerd per periode	Restanten uit de periode Laat-Paleolithicum –Romeinse Tijd kunnen in de top van het dekzand worden aangetroffen. Mogelijk is er vanaf de Middeleeuwen een plaggendek aangebracht in het plangebied, getuige (?) de vermoedelijke aanwezigheid van hoge zwarte enkeerdgronden. Een plaggendek kan de onderliggende archeologische resten beschermd hebben tegen verstoringen. Er lijkt tot aan de tweede helft van de 20^e eeuw geen bebouwing te hebben bestaan in het plangebied, hoewel er sinds het einde van de 19^e eeuw wel bebouwing aangrenzend aan het plangebied heeft bestaan.

VELDONDERZOEK

12	Periode van uitvoering	Juli 2013
13	Resultaten veldonderzoek beschrijving, interpretatie en evaluatie	De bodem in het plangebied bestaat vanaf maaiveld uit ophoogzand met hierop betonklinkers (bovenste 25 cm), Hieronder is een hoge zwarte enkeerdgrond aanwezig, met een plaggendek tot ca. 75-90 cm onder maaiveld. Dit bestaat uit matig tot sterk humeus zand. Dit plaggendek gaat over in dekzand. Behalve in boring 4, waar nog een onderzijde van een B-horizont aanwezig is, is in de top van het dekzand geen bodemvorming waargenomen. In boring 2 bevindt zich tussen het plaggendek en het dekzand een verrommelde, sterk humeuze, zandlaag van ca. 30 cm dik. Mogelijk betreft dit een begraven akkerlaag. Verder is het bovenste deel van de enkeerdgrond in deze boring gevlekt, wat duidt op omzetting c.q. vergraving.
14	Toetsing archeologisch verwachtingsmodel gerelateerd aan archeologische verwachting bureauonderzoek, beantwoording onderzoeksvragen	Uit het booronderzoek blijkt, dat in het plangebied sprake is van een enkeerdgrond. Het dekzand was in de gezette boringen grotendeels tot in de C-horizont geërodeerd of afgetopt (bijvoorbeeld tijdens de aanleg van het plaggendek in de Middeleeuwen). Alleen in boring 4 was nog een restant van een B-horizont aanwezig. Onder het plaggendek, in de top van het dekzand, kunnen nog –vondstarme- nederzettingenresten aanwezig zijn. Op grond van het booronderzoek kan niet worden uitgesloten, dat binnen het plangebied archeologische resten aanwezig zijn. De onderzoeksvragen worden beantwoord op pag. 19. NB: aantasting van de top van het dekzand heeft gevolgen voor eventueel aanwezige bewoningssporen. Alleen van dieper ingegraven sporen (waterputten, paalsporen) kan dan nog een deel resteren. M.n. steentijdvindplaatsen (met haardplaatsen, vuursteenconcentraties) zullen zijn aangetast of verdwenen.

	Literatuur en overige bronnen waaronder ook verwijzing KNA, internetsites etc.	Geraadpleegde kaarten, databestanden en literatuur worden vermeld op pag. 21.
	Bijlagen waaronder in elk geval: verklarende woordenlijst, geologische tijdschaal, archeologische periode-indeling, (+ bij IVO: boorplan of puttenplan, boorstaten / sporenkaart, vondstenlijsten)	Bijlage 1: tekening huidige en nieuwe situatie plangebied. Bijlage 2: uitsnede archeologische beleidskaart gemeente Hilvarenbeek Bijlage 3: geomorfologische kaart Bijlage 4: uitsnede Actueel Hoogtebestand Nederland Bijlage 5: bodemkaart Bijlage 6: archeologische verwachting en bekende waarden Bijlage 7: boorpuntenkaart op bestaande situatie Bijlage 8: boorpuntenkaart op nieuwe situatie Bijlage 8 (= 9) boorstaten Bijlage 10: foto's